

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเข้ามาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2532) โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดมาปฏิบัติ เป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการศึกษาระดับประถมศึกษา (พงษ์ศักดิ์ ภูภาชว, 2536) และคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหารงานการศึกษาระดับประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2532) ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องมีหลักการ เทคนิค และทักษะในการบริหาร เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นที่น่าสนใจ ประกอบด้วย (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน และ (3) ชัยภูมิกำลังใจของครู (กิ่งพงษ์ นครพรหม, 2536)

การติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งที่จะช่วยให้การบริหาร และการดำเนินการของโรงเรียนประถมศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่น และประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ สมพงษ์ เกษมสิน (2519) กล่าวว่า "ไม่อาจแยกการติดต่อสื่อสารออกจากกระบวนการบริหารได้" นอกจากนั้นการติดต่อสื่อสารยังเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพของผู้บริหารอีกด้วยซึ่ง สมยศ นาวิการ และสุลิต รุณคม (2520) ได้กล่าวไว้ว่า "การติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประสานงานของกิจกรรมกลุ่ม ความเป็นผู้นำ และการปฏิบัติหน้าที่ทางการบริหารทุกอย่าง ดังนั้นความมีประสิทธิภาพของผู้บริหารทุกคนย่อมจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น"

นอกจากการติดต่อสื่อสารจะช่วยให้การบริหารของโรงเรียนประถมศึกษาประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว สุวัฒน์ ศรีตาเดช (2532) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียน กับขวัญของบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบว่า "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียน โดยส่วนรวมกับขวัญของบุคลากรในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันในทางบวก"

แม้จะเป็นที่ประจักษ์และยอมรับว่าการติดต่อสื่อสารมีความสำคัญและอำนวยความสะดวกต่อการบริหารมากเพียงใดก็ตาม แต่ในระบบการบริหารก็ยังมีปัญหาที่เกิดจากการติดต่อสื่อสาร เช่น (1) ปัญหาที่เกิดจากผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญและสนใจในการจัดระบบสื่อสารที่ดีเพิ่มขึ้นในหน่วยงาน ไม่กล้าลงทุนในการสร้างหรือซื้อเครื่องมือ หรือไม่กล้าเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเสนอความคิดเห็น ก็จะทำให้ประสบกับความยุ่งยากในการบริหารงาน และพบกับปัญหาดัง ๆ ซึ่งจะเป็นเหตุให้หน่วยงานขาดประสิทธิภาพขึ้นได้ (2) ความที่เชื่ออย่างผิด ๆ ว่าการสื่อสารจะเป็นกุญแจไขปัญหาทั้งหลายโดยคิดแต่เพียงเทคนิคและเครื่องมือละเลยไม่คิดถึงเนื้อหาและสิ่งซึ่งเราสื่อสารออกไป ตลอดจนการตีความหมายแล้วก็จะจะเป็นความเข้าใจผิดอย่างยิ่ง การติดต่อสื่อสารที่ดีไม่ควรหยุดอยู่ที่การให้ข่าวสารได้รับรู้ แต่ควรหาวิธีกระตุ้นให้สมาชิกในหน่วยงานหันมาช่วยกันเป็นสมาชิกที่ตื่นตัวร่วมมือกันปฏิบัติงาน (3) ปัญหาอันเกิดจากการจัดระบบงานไม่เหมาะสม เช่น แบ่งงานไม่ถูก ใช้คนผิดหน้าที่รวมทั้งการที่ไม่สามารถอธิบายเป้าหมายขององค์การหรือโครงการแต่ละโครงการให้สมาชิกทราบและการฝึกอบรมบุคลากรที่จะเป็นผู้ใช้ระบบสื่อสารงานกับคนนั้น ๆ ให้ดีเยี่ยมก่อให้เกิดปัญหาการสื่อสารขึ้นได้ (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, 2529) และจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารภายในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ของ ชื่นอารมย์ จันทรพินิจรัตน์ (2531) พบว่า ปัญหาในการติดต่อในโรงเรียนยังคงประสบปัญหาอยู่ในบางเรื่อง ได้แก่ การที่ผู้บริหารมีความเห็นว่าได้เผยแพร่ข่าวสารในระดับ "มากที่สุด" แล้วแต่ครูอาจารย์มีความเห็นที่ได้รับทราบข่าวสารระดับ "น้อย" เช่น ข่าวเกี่ยวกับผลประโยชน์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2531) ในปัจจุบัน เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารได้มีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้งและมีผลกระทบต่อองค์การทุกองค์การจนกล่าวได้ว่ายุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลและข่าวสารถึงแม้ สุวัฒน์ ศรีตาเดช (2532) จะได้เคยศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนและขวัญของบุคลากร

ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ไว้เมื่อ ปี 2532 แล้วก็ตาม ด้วยเหตุผลความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารและด้วยความแตกต่างของชนบทรรมนิยม ประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดหนองคาย และจังหวัดพิษณุโลก มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกล่าวคือจังหวัดพิษณุโลก ประชาชนโดยทั่วไปจะมีชนบทรรมนิยม ประเพณี และวัฒนธรรมแบบผสมผสานกันระหว่างชาวไทยภาคเหนือและชาวไทยภาคกลางและมีที่ตั้งของจังหวัดอยู่ศูนย์กลางที่ตั้งอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัด ระยะทางระหว่างที่ตั้งจังหวัดและที่ตั้งอำเภอ ห่างกันไม่มากนัก โดยมีอำเภอที่มีที่ตั้งไกลสุด เป็นระยะทาง 110 กิโลเมตร สำหรับจังหวัดหนองคาย นั้นประชาชนจะมีชนบทรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมแบบชาวไทยอีสาน และมีตำแหน่งที่ตั้งของ อำเภอต่าง ๆ ยาวขนานไปกับลำน้ำโขง โดยที่ตั้งของจังหวัดมิได้เป็นจุดศูนย์กลางทำให้ที่ตั้งของ อำเภอหลาย ๆ อำเภอมีระยะทางห่างจากที่ตั้งของจังหวัดมาก และมีระยะทางไกลสุดที่สุดเป็นระยะทาง 230 กิโลเมตร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะของผู้บริหารสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนึ่งของจังหวัดหนองคาย ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด อำเภอโดยตรง จึงสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนและขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยไปเผยแพร่แก่โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรม การติดต่อสื่อสารผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ บังเกิดผลดีต่อขวัญกำลังใจของครูและคุณภาพการศึกษาของนักเรียนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาคือความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนและ ขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคายมีดังนี้

- 1) เพื่อประเมินพฤติกรรม การติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียน
- 2) เพื่อประเมินขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนประถมศึกษา

3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียน และขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนประถมศึกษา

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียน และขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียน ประถมศึกษามีความสัมพันธ์กัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนและขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย เท่านั้น

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงออกในการตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ถือว่าเป็นการตอบด้วยความจริงใจตามสภาพความเป็นจริง

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1) โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดทำการสอนในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย

2) ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียนรวมทั้งผู้ได้รับการแต่งตั้งให้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าวในโรงเรียนประถมศึกษา

3) ครูในโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูผู้ซึ่งทำหน้าที่สอนและปฏิบัติงานประจำอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา

4) พฤติกรรมการติดต่อสื่อสาร หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกถึง การติดต่อทำความเข้าใจ การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นความรู้สึก การชี้แจงข้อมูลข้อเท็จจริงที่ผู้บริหารโรงเรียนได้ทำการติดต่อถ่ายทอดกับครูในโรงเรียนเพื่อวัตถุประสงค์บอกกล่าวให้ทราบให้คำแนะนำ กระตุ้น หรือให้ข้อเสนอแนะเพื่อโน้มน้าวใจเพื่อสนับสนุนส่งเสริมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อวัดพฤติกรรม การติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนตามพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) พฤติกรรมในบทบาทผู้ส่งสาร หมายถึง การเขียน การพูด การอธิบายการชี้แจง การถ่ายทอด การสื่อสาร การแนะนำสั่งสอน และการแสดงออก หรือการกระทำเพื่อให้ผู้รับสารได้เข้าใจความคิดและความรู้สึกของผู้ส่งสาร

(2) พฤติกรรมการใช้สื่อ หมายถึง การใช้ถ้อยคำ ลายลักษณ์อักษร อากัปกิริยาและสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้รับสารได้เข้าใจความคิดและความรู้สึก ของผู้ส่งสาร

(3) พฤติกรรมการใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสาร หมายถึง การใช้บันทึกข้อความ จดหมายข่าว หนังสือสั่งการ หนังสือเวียน ประกาศ การรายงาน การประชุม เอกสาร การติดต่อด้วยตนเอง การติดต่อผ่านบุคคลอื่น การใช้เครื่องขยายเสียง การใช้โทรศัพท์ การใช้วิทยุสื่อสาร ฯลฯ เพื่อให้ผู้รับสารได้เข้าใจความคิดและความรู้สึกของผู้ส่งสาร

(4) พฤติกรรมในบทบาทของผู้รับสาร หมายถึง การอ่าน การฟัง การมองเห็น การได้ยิน การรับรู้ และการเข้าใจในความคิด ตลอดจนความรู้สึกของผู้ส่งสาร

5) ขวัญกำลังใจของครู หมายถึง สภาวะที่เกิดขึ้นและสะท้อนให้เห็นสภาพ การปฏิบัติงานของครู ทั้งที่เป็นรายบุคคลและหมู่คณะที่ขวัญจะแสดงให้เห็นได้จากครุมี ความเต็มใจในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อวัตถุประสงค์ของโรงเรียนซึ่งขวัญของครูวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาจากแบบสอบถามของ กิ่งพงษ์ นครพรหม (2536) และประเสริฐ เนยสูงเนิน (2538) ตรงตามเนื้อหาคุณลักษณะที่มุ่งวัดตามพฤติกรรมที่แสดงออกถึงพฤติกรรมของบุคคลที่มีขวัญดี ผู้สดี ลัทธิมานะ (อ้างถึงใน ประเสริฐ เนยสูงเนิน, 2538) ดังนี้

- (1) ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน
- (2) ความรู้สึกรับผิดชอบในหน้าที่
- (3) ความรู้สึกประสบความสำเร็จ
- (4) ความรู้สึกมั่นคงในการทำงาน
- (5) ความรู้สึกพอใจในการทำงาน
- (6) ความสัมพันธ์กับบุคคลในหน่วยงาน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

นำข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เผยแพร่แก่โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการศึกษาอําเภอ สำนักงานการศึกษาจังหวัด และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านการติดต่อสื่อสารให้มีประสิทธิภาพต่อไป